

## YENİ MEDYADA NEFRET SÖYLEMİ VE TÜRKİYE'DEKİ FUTBOL KÜLTÜRÜ

■ Fuat Boğaç EVREN

Araştırma Görevlisi,

Yakın Doğu Üniversitesi İletişim Fakültesi Görsel İletişim Tasarımı Bölümü

e-posta: fuat.evren@neu.edu.tr

ORCID: 0000-0003-1325-3878

### ÖZ

Twitter'daki futbol taraftar grupları tarafından üretilen içeriklerle dolaşıma giren nefret söylemini ve bu söylemlerin hangi kategorilere dahil olduğunu ortaya çıkarmayı amaçlamakla birlikte bu çalışma, ifade özgürlüğüne geniş olanaklar tanıdığı düşünülen sosyal medyanın nefret söylemine zemin hazırlayıp hazırlamadığının araştırılması saiki taşır. Spor Toto Süper Lig'in 2016-2017 sezonunun 11. haftasında (20.11.2016) oynanan Fenerbahçe-Galatasaray derbisi öncesinde ve sonrasında her iki takımın taraftar gruplarının resmi Twitter hesapları üzerinden dolaşıma soktuğu içerikler, çalışmanın kapsamını oluşturur. İçerik çözümlemesi yöntemiyle elde edilen bulguların sosyal medyanın olumlu kullanıma potansiyelinin geliştirilmesi konusundaki çalışmalara katkıda bulunması amaçlanmaktadır.

**Anahtar kelimeler:** futbol, yeni medya, sosyal medya, kültür, nefret

## HATE SPEECH IN THE NEW MEDIA AND FOOTBALL CULTURE IN TURKEY

### **ABSTRACT**

*While aiming to reveal the hate speech that circulates through the content produced by football fan groups on Twitter and to which categories these discourses fall into, this study has the motivation to investigate whether social media, which is thought to provide wide opportunities for freedom of expression, paves the way for hate speech. The content circulated through the official Twitter accounts of the supporter groups of both teams before and after the Fenerbahçe-Galatasaray derby played in the 11th week of the 2016-2017 season of Spor Toto Super League (20.11.2016) constitutes the scope of the study. It is aimed that the findings obtained by the content analysis method will contribute to the studies on the development of the positive use of social media.*

**Keywords:** *football, new media, social media, culture, hate*

## Giriş

Nefret her insanın hissedebileceği bir duygudur; bu duygu herhangi bir nesneye, olguya, kişiye veya kuruma karşı hissedilebilir. Ancak nefret, bir kimliğin parçası olduğunda biz ve öteki ayrımını yaratır. Aynı zamanda Çayır'a göre (2010: 48) o kimlik, ötekileştirilen/nefret edilenden bağımsız bir şekilde tanımlanamaz. Çayır'ın bu tespitinden hareketle nefretin, nefret edilenden beslendiği, ondan güç aldığı, bu nedenle ondan bağımsız olamayacağı söylenebilir. Nefret söylemi ise bu duygunun kamusal alanda sözlü, yazılı ya da görsel biçimde kendisine yer bulmasıdır. Burada önemli olan nokta, bu duygunun salt bir kişi tarafından üretilmesi değil, kamusal bir ortamda paylaşılmasıdır. Bu noktada nefretle, nefret söylemi kavramını birbirinden ayırmak gerekir.

Yeni medya ürünü olan sosyal medyanın ise nefret söyleminin üretimini ve paylaşımını artırdığı düşünülmektedir. Bizi böyle bir varsayıma iten şey, kullanıcının geleneksel iletişim araçlarından farklı olarak içeriği salt tüketen değil, aynı zamanda üreten konumda olması, bu mecrada nefret söyleminin diğer ortamlardan daha fazla üretilmesine zemin hazırlayabilir. Ötekine karşı nefret söylemi toplumsal alanda üretildiğine göre bu çalışmada bu zemini kabul ederek Türkiye'deki futbol kültürü özelinde nefret söylemlerine ilişkin içerik çözümlemesi yapılmıştır. Öncelikle nefret söyleminin ifade özgürlüğüyle ilişkisi ele alarak, kavramların tanımına ve içeriğine yapılacak literatür taramasıyla değinilecektir. Sosyal medya, bir yandan ifade özgürlüğü açısından önemi inkâr edilemeyecek genişlikte bir olanak sunarken, diğer yandan da bu olanağın kullanım biçimi açısından çeşitli tartışmalara konu olmaktadır. Bu noktada, nefret söyleminin uygulama alanını incelemek açısından Twitter üzerinden, Fenerbahçe'nin ve Galatasaray'ın taraftar grupları tarafından dolaşıma sokulan nefret söylemleri incelenecektir (1).

Bu çalışmanın yapılmasındaki amaç, ifade özgürlüğüne geniş imkanlar sağladığı düşünülen sosyal medyanın nefret söylemine zemin hazırlayıp hazırlamadığının araştırılmasıdır. Bu çerçevede Twitter'daki taraftar grupları tarafından üretilen içeriklerle dolaşıma giren nefret söylemini ve bu söylemlerin hangi kategorilere dahil olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Bununla birlikte, yapılacak literatür taramasıyla, nefret söyleminin ifade özgürlüğüyle farklarının ortaya konulması da amaçlanmaktadır. Çalışmanın önemi, sosyal medyanın, kullanıcılara fikirlerini beyan etme olanağı sunmasıyla birlikte kullanıcıların paylaştığı içeriklerin özgürlüklere ve demokratikleşmeye ne derece olumlu katkıda bulduklarına ilişkin bir tartışma alanı yaratmasıyla somut veriler sunmasıdır. Öte yandan bu geniş ve özgür paylaşım alanının demokratik normların yerleşmesine mi, yoksa hoşgörüyü bir yana iterek nefret söylemlerinin üretilmesine mi aracı olduğu da sorgulanmalıdır. Elde edilen bulguların sosyal medyanın olumlu kullanılma potansiyelinin geliştirilmesi konusundaki çalışmalara katkıda bulunması da amaçlanmaktadır. Çalışmanın kapsamını ise Spor Toto Süper Lig 2016-2017 sezonunun 11. haftasında (20.11.2016) oynanan Fenerbahçe-Galatasaray derbisi oluşturmaktadır. Özellikle bu derbi maçın çalışmaya konu edilmesinin nedeni, her iki kulübün birbiriyle olan büyük rekabeti ve bu maçın Türkiye'deki en önemli derbi maçları arasında kabul edilmesidir.

### 1. Nefret Söylemi Kavramının Ortaya Çıkışı ve Kavramın Geldiği Nokta

Nefret söylemine ilişkin evrensel düzeyde kabul görmüş bir tanım bulunmamaktadır. Ancak Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından yayınlanan tavsiye kararındaki nefret söylemi tanımı şu şekildedir:

“İrkçi nefreti, yabancı düşmanlığını, Yahudi düşmanlığını veya azınlıklara, göçmenlere ve göçmen kökenli insanlara yönelik saldırgan ulusalcılık ve etnik merkezilik, ayrımcılık ve düşmanlık şeklinde ifadesini bulan, dinsel hoşgörüsüzlük dâhil olmak üzere hoşgörüsüzlüğe dayalı başka nefret biçimlerini yayan, kışkırtan, teşvik eden veya meşrulaştıran her türlü ifade biçimini kapsamaktadır” (Weber, 2009, 3).

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin bu tanımlaması bir tavsiye kararı niteliğinde olup, herhangi bir devlet için hiçbir bağlayıcı hükmü bulunmamaktadır. Sadece mevcut kavramı tanımlamaya yöneliktir ve kavrama ilişkin en önemli tanımlama olarak kabul edilmektedir. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı ise nefret söylemini tanımlayan bir diğer kuruluştur:

“Mağdurun, mülkün ya da işlenen bir suçun hedefinin, gerçek veya hissedilen ırk, ulusal ya da etnik köken, dil, renk, din, cinsiyet, yaş, zihinsel ya da fiziksel engellilik, cinsel yönelim veya diğer benzer faktörlere dayalı olarak benzer özellikler taşıyan bir grupta gerçek ya da öyle algılanan bağı, bağlılığı, aidiyeti, desteği ya da üyeliği nedeniyle seçildiği, kişilere veya mala karşı suçları da kapsayacak şekilde işlenen her türlü suçtur” (Alğan ve Şensever, 2010, 6).

Nefret söylemi, nefret duygusunun kamusal alanda ifade bulmuş biçimidir ve nefretin söylemsel bir etkinliğe dönüşmesini sağlayan şey, dilsel pratikler üzerinden gerçekleştirilmesidir. Bu yazılı, sözlü ya da görsel bir pratiği işaret eder ve nefret söylemi gerçekleştiği andan itibaren kendi dualitesini de yaratır. Yanıkkaya (2009, 24), nefret söyleminin kaba, kışkırtıcı, küçümseyici, aşağılayıcı ve küfürlü bir dil pratiğiyle *biz ve öteki* ayırma işlemi yaratılarak, dışlanmış bir ötekiyi ortaya çıktığına dikkat çekmektedir. Weber (2009, 4), nefret söyleminin çok sayıda durumu kapsadığına işaret ederek etnisiteye dayalı ırkçı nefretin kışkırtıldığını, inananlar – inanmayanlar arasında bir ayırım yarattığını ya da belli bir dinsel gruba yönelik nefretin kışkırtıldığını ve saldırgan milliyetçilikle etnik merkezilik biçiminde kendisine ifade bulan diğer nefret türlerinin kışkırtıldığını belirtmektedir.

Nefret söyleminin yarattığı öteki, her zaman biz için korkulan, sistemi tehdit eden ve varlığı kabullenmeyen olmuştur. Bu nedenle öteki, biz tarafından sistematik biçimde kötülenir, küçümsenir, aşağılanır ve marjinalleştirilir. Biz kimliği, iktidarı ve gücü temsil eder ve ötekini yok sayar. Toplumsalda ötekileştirilen kesimlerde tarih boyunca etnik azınlıklar, eşcinseller, yabancılar, köleler, işçiler, yoksullar, kadınlar olmuştur (Aygül, 2013, 21). Tüm bu öteki kimliklerin ortaklığı fiziksel, maddi ya da çoğunluk bakımından zayıf olmalarıdır. Ötekine duyulan bu nefret dile yani söyleme kaba, kışkırtıcı, küçümseyici, aşağılayıcı ve küfürlü bir anlatımla yansır. Nefret söyleminin yarattığı ötekileştirme aynı zamanda toplumsal düzeyde bir eşitsizliği de beraberinde getirir. van Dijk'a göre (2010'dan aktaran Aygül, 2013, 22) toplumsal eşitsizlik söz konusu olduğunda söylemlerle üretilen içeriklerin incelenmesi gerekir. Bu noktada Aygül (2013, 22), nefret söyleminin üretiminde üç önemli unsurun olduğuna dikkat çeker; *stigma (damga)*, “bir bireyi ayırt eden ve onu grubun diğer üyelerinden ayıran olumsuz bir tanımlayıcı özelliktir...” (Mutlu, 1998, 242'den aktaran Aygül, 2013, 22). *Stigmatizasyon (damgalama)*, önyargılar ışığında toplumsal gruplara karşı tavır alınması, hatta onların dışlanması anlamına gelir (Aygül, 2013, 22). *Stereotipler (kalıpyargılar)* ise köklü değişimlere karşın çoğunlukla kendini koruyan düşüncedeki sabit ve dar ufuklu görüntülerdir. “Genellikle aşağılayıcı bir anlam yüküyle kullanılan stereotip, sosyolojik tipleştirme sürecinin karşısında yer alan bir bakışı temsil eder” (Marshall, 1999, 701). Üç farklı unsuru da taşıyan nefret söylemleri birçok kişiyi, kurumu, nesneyi ya da olguyu hedef aldığı için türlere ayrılmaktadır. Çalışma kapsamında incelenen metinlerde ön plana çıkan nefret söylemi kategorilerini şu şekilde açıklayabiliriz:

*Siyasal nefret söylemi:* Siyasal bir düşünceyi ve o düşünceyi savunan kişileri hedef alır. Bunlara etnik milliyetçi söylemler, ırk temelli ayrımcılığı, Neo-Nazi hayranlığı örnek gösterilebilir (Binark ve Çomu, [29.11.2016]).

*Kadınlara yönelik nefret söylemi:* Toplumsal alanda kadının konumunu küçümser, aşağılar ve temelde cinsiyetçi ifadeleri kullanılır. Cinsiyet temelli olarak da değerlendirilebilir (Binark ve Çomu, [29.11.2016]).

*Cinsel kimlik temelli nefret söylemi:* Kadına yönelik nefret söyleminden farklı olarak toplumdaki eşcinselleri ve farklı cinsel tercihleri hedef alır. Genellikle ötekileştirilen bu kişileri “sapkın”

ve “iğrenç” olarak etiketlenir. Temel dayanağını da din ve inanç temelli toplumsal kurallardan alır (Binark ve Çomu, [29.11.2016]).

Bir kavram olarak nefret söylemi, ilk kez 1986’da New York’ta bir grup beyaz öğrenci tarafından Afro-Amerikalı bir gence yönelik yapılan fiziksel saldırıların medyaya yansımada kullanılmıştır. Başlangıçta sadece ırka, dine ve inanca yönelik ayrımcılığı kapsayan bir suç olarak görülse de 1990’ların başından itibaren cinsel kimlik, etnik köken ve engellilik durumu gibi birçok nefret söylemini içine alan suç tanımına dönüşmüştür (Alğan ve Şensever, 2010, 9). Nefret suçları, yakın zamana kadar Batı Avrupa ceza hukukunda kendilerine özgü kategorilerde ayrı bir şekilde değerlendiriliyordu. Ancak zaman içinde nefret söyleminin artması, konunun ciddi bir toplumsal sorun olarak ele alınmasını gerektirmiş ve nefret söylemi özelinde hukuksal düzenlemeler yapılmıştır (Alğan ve Şensever, 2010, 9). Bunlar; kişilere, kurumlara, toplumsal gruplara, olgulara veya nesnelere hakaret etmeyi ve bunlara karşı nefreti kışkırtmayı yasaklayan düzenlemelerdir.

Nefret söylemine ilişkin düzenlemelerin ilk örneği 1965’te kabul edilen ve 125’ten fazla ülke tarafından imzalanan Uluslararası Irk Ayrımcılığının Bütün Şekillerinin Yok Edilmesi Sözleşmesi’nde yer almaktadır: “İrk üstünlüğü ve nefretine dayalı fikirlerin yayılması ve ırk ayrımını teşvik ve tahrik eden propaganda aktiviteleri kanunla cezalandırılmalıdır” (Trager & Dickerson, 2003, 149). Birleşmiş Milletler’in genel kurulunda ilan edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’de (1948) ise nefret söylemi bakımından önem taşıyan yaşama ile düşünce ve vicdan hürriyeti gibi haklara yer verilmiştir. Daha sonra bildirgenin 4. maddesinde nefret söylemine ilişkin bir düzenlemeye gidilerek, devletler, her türlü ırkçılığa dayalı nefret söylemini ve ayrımcılığı haklı çıkarmaya yönelik faaliyetlerin ortadan kaldırmak üzere pozitif önlemler almayı taahhüt etmiştir (Gemalmaz, 2011, 35). Bununla birlikte bildirgeye uygun olarak kurulan İnsan Hakları Komitesi’ne yapılan birçok bireysel başvuruda nefret söylemine ilişkin kararlar alınmıştır. Bunlardan birisinde komite, ırk ve din temelli nefret söylemlerinin savunulmasının ve yayılmasının ifade özgürlüğü kapsamında yer alamayacağına karar vermiştir (Yusifli, 2015, 43). Ayrıca Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nde görülen (AİHM) Secic v. Hırvatistan davasının kararında, devletin şiddet içeren olayların soruşturmasında, şiddeti körükleyen muhtemel ırkçı söylemlerin ortaya çıkarılması ve bu olayda etnik nefretin varlığını tespit etmesi için gerekli adımları atmakta yükümlü olduğu belirtilmiştir (Bulut, 2014, 59’dan aktaran Yusifli, 2015, 44). AİHM’in aldığı bu karardan hareketle devletlerin, nefret suçlarının işlenmesini önlenmesinde sorumluluk sahibi olduğu söylenebilir. Bu noktada nefret söylemiyle ifade özgürlüğünün hangi noktalarda birbiriyle çatıştığını ve birbirinden ayrıldığını anlayabilmemiz için her iki kavramın tartışmamız gerekmektedir.

## 2. İfade Özgürlüğü ve Nefret Suçları

Modern toplumlarda bir düşünceyi veya fikri özgürce açıklayabilmek, demokratik rejimin, insan haklarının ve uç görüşleri tartışarak gelişmenin temel şartıdır (Reisoğlu, 2001, 66). Bu nedenle ifade özgürlüğü birçok düşüncenin ve fikrin kamusal bir düzeyde dile getirilmesini ve tartışılmasını sağladığı için demokrasinin olmazsa olmaz şartı olarak kabul edilir (Erdoğan, 2003, 38). Bu özgürlük, bireylere duygularını ve düşüncelerini özgürce paylaşma hakkını tanıyan demokratik bir işleve sahip olsa da yine de bireylere sonsuz bir özgürlük alanı sunmaz. Nefret söylemi bir anlamda ifade özgürlüğünün kötüye kullanılmasından doğduğu için ifade özgürlüğünün sınırlarının tartışıldığı noktada kendine vücut bulmaktadır. Burada nefret söylemiyle ifade özgürlüğü arasındaki ilişkiyi de nedenselliğe bağlayabiliriz. Binark’a göre (2010’dan aktaran Erol, 2012, 9) demokrasi düşünce ve ifade özgürlüğü olarak da tanımlanabilir ancak bazı düşünceler demokrasinin işleyişini hedef aldığı için özgür bırakılamaz. Erol (2012, 9), buna ilişkin olarak ötekinin yaratılmasıyla toplumsal bir korku öznesinin/nesnesinin doğacağı ve böylelikle nefret söyleminin meşrulaştırılacağı için devletlerin hukuk sisteminin

devreye girmesi gerektiğinden bahsetmektedir. İfade özgürlüğünün demokratik sistemin doğru çalışabilmesi için gerekliliği de AİHM’de görülen Handyside davasına konu olmuştur. Mahkemenin verdiği kararda, toplumu ya da toplumun belli bir bölümünü rahatsız eden düşüncelerin ifade edilmesinin bir hak olduğu vurgulanmış ve bu hakkın çoğulculuğun gerekliliği adına demokratik toplum için öneminden bahsedilmiştir (Doğru, 2008’den aktaran Yusifli, 2015, 18).

Nitekim AİHM’in 1976’ta almış olduğu bu karar, ifade özgürlüğünün kapsamı ve sınırları açısından belirleyici bir niteliğe sahiptir. Bu karar doğrultusunda her türlü düşüncenin özgürce dile getirilmesiyle kamusal bir zeminde paylaşılması demokratik toplumun temel unsurlarından birisi olup, bu özgürlüğün engellenmesinin de bir hak ihlaline sebep olacağını söyleyebiliriz. Onun için demokrasi salt düzenli aralıklarla yapılan kamuoyu seçimleriyle iktidarın belirlenmesini ifade etmez. Bununla birlikte bireylerin düşüncelerini açıklayabilme, kamusal alanda bunu paylaşabilme ve tartışabilme imkanını sağlaması, demokrasinin niteliğini belirler (Bollen, 1991, 6; Boyle, -tarihsiz-, 216-217’den aktaran Sunay, 2001, 15). İfade özgürlüğünün demokratik katılıma sunduğu katkı özellikle toplumsal azınlıkların sesini duyurabilmesinde daha fazla anlam taşır. Her ne kadar katılımcı demokrasilerde iktidar olmak demek çoğunluğun oyuna-onayına sahip olmayı ifade etse de çoğunluğun verdiği bu onay, azınlığı katılımcı demokrasi aracılığıyla demokratik sistemin dışına itmek, hatta bu yolla onu ötekileştirmek anlamına gelmez (Touraine, 1997, 39). Bu hakla toplumda görülmeyen, görülmek istenmeyen azınlığa ilişkin sorunların görünür kılınması ve tartışılabilmesi sağlanabilir. Temelde kişilere tanınan bu hakkın karşısında nefret söylemi durduğu gibi, ondan daha zararlı sonuçlar doğurabilecek olan resmi söylem de devreye girer. Arslan’a göre (2003, 50) ideolojik devlet, toplumu doğruluğundan şüphe edilmeyen ilkelerle şekillendirmeyi amaçlar ve ifade özgürlüğünün sınırı ifadenin resmi söylemle olan bağlantısıyla şekillenir. Resmi söylemi savunan görüşlerin ifadesi serbestken, ona karşı gelen düşünceler ise ifade özgürlüğü sınırının dışında kalabilir. Bu noktada ifade özgürlüğünün resmi söylemin dayatmalarına karşı can simidi görevi gördüğü söyleyebiliriz. Bu anlamda ifade özgürlüğü, iktidarın kamuya hizmet etmesiyle kamuya ilişkin karar verme süreçlerinde iktidarın kamuyu bilgilendirmesinde ve kamunun rızasının almasında önemli bir işleve sahiptir (Yusifli, 2015, 17). Ancak bu özgürlüğün tüm devletler tarafından aynı şekilde uygulandığı söyleyebilmemiz güçtür.

AİHM’in Handyside davasının kararında belirttiği üzere ifade özgürlüğü toplumu ya da onun belli bir kesimini rahatsız edici ifadelerin dahi engellenmesine karşı bireye bir hak tanısı da hâlen bu özgürlüğün sınırlarına ilişkin sorunlar tartışılmaktadır. Nefret söylemini oluşturan her türlü ifadenin, ifade özgürlüğü kapsamının dışında kalması, bu özgürlüğe yönelik sınırlamalardan biridir (Karan, 2012’den aktaran Erol, 2012, 9). Önceki bölümde belirtildiği üzere Uluslararası Irk Ayrımcılığının Bütün Şekillerinin Yok Edilmesi Sözleşmesi’nin (CERD) 4. maddesi, ırk üstünlüğüne ve nefretine dayalı ifadelerin kanunla cezalandırılmasını açıklasa da İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nin (UDHR) 18. ve 19. maddeleri ise “herkesin düşünce ve vicdan hürriyeti ve müdahalesiz fikir edinmeyi ve bilgi ve fikirleri arama, alma ve bırakmayı kapsayan ifade ve kanaat hürriyeti haklarına sahip olduğunu ilân eder” (Trager ve Dickerson, 2003, 149). Bu noktada Trager ve Dickerson (2003, 149), her iki sözleşmedeki ilgili maddelerin birbiriyle çeliştiğine dikkat çekerek, devletlerin bu tür durumlarda ne yapacağını sorgulayarak her iki sözleşmeyi uzlaştırmak için üç yaklaşımın geliştiğini belirtir. Bazı ülkeler UDHR’nin ilgili maddelerine öncelik verirken, diğerleri ise her iki sözleşmeyi birbirine uzlaştırma yoluna gitmektedir. Aynı zamanda Almanya ve Uruguay gibi ülkeler CERD’i aynen uygulayarak nefret suçlarını yasaklamaktadır (Trager ve Dickerson, 2003, 149-150). Görüldüğü üzere ifade özgürlüğüyle nefret suçunun birbirinden ayıran yasal düzenlemeler ülkelere göre değişiklik gösterse de birçok ülkede (Almanya, Danimarka ve Uruguay gibi) hakaret etmek, aşağılamak ve toplumsal

anlamda nefret edilmesini sağlayacak söylemler suç sayılırken bunun dışındaki her türlü düşüncüyü ifade etmek bir hak olarak tanınmıştır (Trager ve Dickerson, 2003, 150-152). İfade özgürlüğüyle nefret söylemi arasındaki ilişkiye ve uygulamadaki farklara futbol özelinde bakıldığında ise özellikle nefret söyleminin yaygın biçimde kullanıldığı görülmektedir. Sosyal medya ortamlarında ise nefret suçu bir hak biçiminde görülerek sıklıkla ve düşünülmezsizin kullanılmaktadır. Bu noktada gerek yeni medyada futbol özelinde üretilen ve dolaşıma sokulan nefret söylemlerinin içeriğini anlamamız, gerekse buna zemin hazırlayan yapıyı incelememiz için futbol kültürüne değinmek gerekmektedir.

### 3. Futbol Kültürü ve Nefret Söylemi

Futbolun dünyanın birçok ülkesinde en çok ilgi gören spor dalı olması, internet mecrasında onun üzerinden çeşitli kamusal tartışmaların yapılmasını tetiklemiştir. Geleneksel medya ortamlarından farklı olarak bu mecrada kullanıcı kaynaklı içerik üretimi söz konusu olurken aynı zamanda içeriği üreten kullanıcılar diğer kullanıcıların ürettiği içerikleri de görebilmeye başlamıştır. Böylece birden çok kullanıcının bulunduğu sanal ortamda kullanıcıların birbiriyle etkileşim içinde olabileceği ortak bir sanal dünya yaratılmaktadır (Andrew & Ride, 2006, 215-216'dan aktaran Binark ve Löker, 2011, 10). Bu durum kullanıcının arayüzeyde bir içeriğe yorum yapabilmesini, onu paylaşarak dolaşıma sokabilmesini ve ona müdahale edebilmesini mümkün kılar. Tüm bu kullanıcı kaynaklı içeriğin üretimi ve dolaşıma girmesi sanal bir düzlemde gerçekleşirken futbola ilişkin tartışmalarda yeniden üretilerek herhangi bir kanal aracılığıyla olmaksızın insanlar doğrudan fikirlerini ve düşünceleri paylaşabilmektedir. İnternetin hayatımızda olmadığı dönemde Critcher (1979'dan aktaran Bennett, 1999, 69), bir zamanlar halkın oyunu olan futbolun zaman içinde halkın elinden alınarak, medya üzerinden halka sunulan bir eğlence ürününe dönüştüğünü belirtir. Günümüzde ise insanların futbola olan bakış açısı medya tarafından şekillenmeye devam etmektedir. Böylece insanların futbola ilişkin tartışmalarda kullandığı ifadelerin doğrudan ya da dolaylı biçimde medyanın etkisi altında kalarak sosyal medyada kendisine yer bulduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca kapitalist sermayenin yeni bir iş alanı haline gelen futbol, yine bir eğlence ürünü olmakla birlikte endüstriyel olarak tamamen kâr odaklı ekonomiye dayanan bir yapıya bürünmüştür. Bu yapı, modern futbol adı verilen yeni bir dönemi başlatarak maçların sadece düzenli ve sistematik kurallarla oynanabilmesini sağlamıştır. Sistem içerisinde maçlar artık ulusal ya da uluslararası düzeye erişerek yeni bir futbol piyasası gün yüzüne çıkmıştır. Bu yeni sistemde, başlangıçta insanların futbola katılımı seyirlik düzeye indirgenmiş, sonrasında ise bahis şirketleri aracılığıyla futbol, insanlara bir para kazanma aracı olarak sunulmuştur (Bigsby, 1999, 100'den aktaran Şentürk, 2007, 35). Öyle ki bugün milyonlarca insan adını bile duymadığı bir futbol takımını üzerinde bahis oynayabilmektedir. Yaratılan bu ortamda bahis şirketleri büyük gelirler elde ederken, bu gelirin bir kısmını da lisans hakları gereği futbol kulüpleriyle paylaşmaktadır. Futbol üzerinden yaratılan bu ekonominin sağlıklı çalışması için de futbolun bir oyundan ziyade, gelir getiren bir şova dönüşmesi hem kulüpler hem de medya aracılığıyla sağlanır.

Uluslararası Futbol Federasyonları Birliği'nin (FIFA) yaptığı açıklamaya göre 2014 Dünya Kupası'nın açılış maçı olan Brezilya – Hırvatistan maçını sadece Brezilya'da 42,9 milyon kişi televizyondan izlemiştir (Dünya kupası izlenme rekoru kırdı, [25.12.2016]). Bu denli fazla seyircisi olan futbolun en önemli etkisi, tartışmasız biçimde küresel bir kamusal tartışma alanı yaratabilmesidir. Bunun için futbol, bir spor ya da oyun olmaktan öte toplumsal bir olgu haline gelmiştir. Bu eğlence ürününün seyircileri de bir tarafın yanında olarak onu destekler. Bu taraftar olma durumu da çoğu kez rakibe ve rakibin taraftarlarına karşı nefret söyleminin üretilmesine neden olmaktadır. Taraftar olmak, doğası gereği toplumsal alanda biz ve öteki olgularını yaratmaktadır. Burada söylemi üretenler kulüplerin yöneticileri, futbolcuları, teknik çalışanları olabilirken, medya ve taraftarlarda bu söylemleri üreten gruplar arasındadır. Özellikle internete olan erişimin artmasıyla taraftarların sosyal medya üzerinden futbola ilişkin

nefret söylemleri üretmesine ve bunu dolaşıma sokmasına hız kazandırmıştır. Ayrıca geleneksel medya içerikleriyle birlikte internet ortamında kullanılan bu ifadeler, kullanıcının futbol özelindeki zihinsel anlam haritaları şekillendirmektedir. Söz konusu içerikler ve ifadeler, taraftarların futbolla ilgili zihninde var olan şemaların gelişmesine ve yeni şemaların oluşmasına katkı sağlar. Ayrıca ikili karşıtlık temelinde bizim takım ve rakip takım imgelerini kurgulayarak futbol özelinde toplumsal gerilimlerin artmasına zemin hazırlar (Talimciler, 2014'den aktaran Demir ve Talimciler, 2014, 255). Nefret söylemi aracılığıyla rakip takım ve ona ilişkin tüm olgular sistematik biçimde kötülenir ve aşağılanır. Özellikle futbol maçlarında ırk ve cinsel kimlik temelli nefret söylemlerine sıklıkla rastlanmaktadır. Örneğin Avusturya'da 1996-97 ve 1997-98 lig sezonlarında Rapid Wien'de forma giyen Kamerunlu siyahi futbolcu Samuel Ipoua pek çok kez sözlü ırkçı saldırıya maruz kalmıştır (Fanizadeh, 2000, 16'dan aktaran Alver, 2008, 233). İspanya ve İngiltere ulusal takımlarının 2007 yılında Madrid'de oynadığı karşılaşmada İngiliz futbol takımındaki siyahi oyunculara yönelik ırkçı saldırılar yapılmıştır. Aynı yıl, yine Madrid'de oynanan Real Madrid – Bayern Leverkusen maçında Leverkusen forması giyen Brezilyalı futbolcu Roque Júnior'a karşı Madridli taraftarlar maymun sesleri çıkarmış ve Nazi selamı vermiştir (Alver, 2008, 233).

Gerek stadyumlarda gerekse stadyum dışında futbola ilişkin üretilen bu nefret söylemlerinin kaynağını ve taraftarın zihninde oluşturduğu anlam haritalarını anlayabilmemiz için futbol kültürün eleştirel bir açıdan bakmamız gerekir. Bunun için Bourdieu'nun toplumsal olayları ele alma yaklaşımına göre bakıldığında *alan*, futbol kültürünün kendisini oluşturur. Bu alanda kulüpler birliği olan ve onları denetleyen mekanizmalar (federasyonlar), kulüpler, kulüp yöneticileri, kulüpte görev alan diğer kişiler, futbolcular, taraftarlar, futbol medyası ve bu kültürü ayakta tutan sponsorlar, yani *sermaye* yer almaktadır. Sermaye ve medya, federasyonları ve kulüpleri beslerken, taraftarlar da hem kulüpleri, hem de sermayeyi ve medyayı besler. Alan içindeki söz konusu sermaye ilişkisi *endüstriyel futbol* adı verilen, futbolun salt bir pazar olarak algılandığı ve ticari kaygıların her şeyin üstünde olduğu bir ekonomiye tekabül eder. Günümüzde endüstriyel futboldaki ticari ilişkiler ise *doxanın* belirleyicisi haline gelmiştir. Sorgulanmadan kabul edilen yaygın inanışlar olarak gördüğümüz doxada taraftar salt tüketici konumuna indirgenerek sürekli kendinden bir şeyler vermesi beklenmektedir. Büyük ihtimalle taraftarlar henüz çocukken, daha önceden bu sistemin bir parçası olan babadan ve çevrelerindeki büyüklerinden görerek benimsedikleri ve rol modellerinin tarafında olmayı seçerek kendilerine sunulana razı olur, koşulsuz takımlarını destekler. Eğer takımları başarılı olursa elde edecekler tek *illusio* (değer olduğuna dair yanılsama) bu başarıdan duyacakları gurur, mutluluk ve başarıma hazzıdır. Bununla birlikte taraftarın çevresinde yaratacağı *şampiyon takımın taraftarı* illusiosu da söz konusudur. Kendi hayatlarındaki bütün yenilgilerin, kaybedilen yarışların ve erişilemeyen gücün getirdiği yenilgi duygusunu takımları aracılığıyla, en azından bir süreliğine bertaraf ederler. Ayrıca futbol, erkeklik statüsünün kurulmasında ve kimlik edinme sürecinde oldukça etkilidir (Demir ve Talimciler, 2014: 275). Futbol özelinde gerçekleşen tüm bu karmaşık ilişkiler ve çıkarlar, sistemin üyeleri ve öğeleri tarafından içselleştirilerek hayat kazanır, olağanlaştırılır ve sürekli yinelenir. Böylece futbol kültürüne ilişkin bu doxa sorgulanmadan kabul edilerek yaygın bir inanış haline gelir. Doxaları benimseyen taraftar, bu noktadan sonra endüstriyel futbol sisteminin hedef kitesinde yer almaya başlar. Bu sistemde taraftar sürekli kendisinden bir şeyler verirken, sistemin diğer parçaları sürekli alan ve kazanan konumdadır. Taraftar forma satın almak, şifreli maç yayını satın almak, stada girebilmek için bilet satın almak gibi belki de şartlarını zorlayan yeni maddi kurallara razı olurken, sistemin diğer parçaları sürekli taraftardan daha fazlasını talep eder. Buna karşılık taraftara vaat ettiği tek şey ise takımının şampiyon olması veya kupa sahibi olmasıdır.

Bu doxalarla belirlenen alanda, taraftarlar dışındaki alanın diğer öğeleri de bir illusionun peşinden gider. Bir futbolcunun illusiosu, bu sezon başarılı bir performans çizip bir sonraki sezonda daha



popüler bir kulübe transfer olup geliri artırmak olabilirken, kulüp yöneticilerinin illusiosu ise sahip oldukları iktidar alanı aracılığıyla gerek toplumsal gerekse siyasal alanda kazandıkları statüyü sürdürebilir kılarak, bu statünün açtığı kanallar aracılığıyla yeni illusiolara erişebilmektir. Taraftarın içinde yetiştiği toplumsal habitus, diğer habitus gruplarında olduğu gibi bu grubun temel reflekslerini belirlemede etkilidir. Bu bağlamda tribünde, televizyon başında ya da sosyal medyada yer alan taraftarın saha içinde meydana gelen olaylara olan tepkisi de büyük ölçüde toplumsal habitusun şekillendirmelerine bağlı olarak ortaya çıkacaktır. Bunun bilincinde olan federasyon ve kulüp yöneticileri bu tepkiyi kullanma ve manipüle etme erkine sahiptir. Burada sözü edilen bilinç kuşkusuz ki her zaman bilimsel bir bilginin varlığına işaret etmez. Ancak kendi taraftarlarının reflekslerini yine kendi tecrübelerinden yola çıkarak öngörebilen birileri de bu pratik bilgiyi bir erk alanı oluşturmak için kullanabilmektedir.

Taraftar reflekslerini kullanma ve yönetme erkini elinde tutanlar, kimi zaman bunu, siyasi erki yönetme de ya da yönlendirme de kullanılabilir. Milyonlarca insanı çatısı altında toplayan bir futbol kulübü için bu kitle salt taraftar anlamını taşırken, bir siyasi parti için aynı kitle oy deposu olarak görülebilmektedir. Bu kitleye ulaşmanın yolu da taraftarı etkileme gücüne sahip olan kulüp yöneticilerinden geçer. Böylece ortak çıkarlar bağlamında futbol erki ve siyasal erk iş birliği içinde hareket edebilir. Buna örnek vermek gerekirse Türkiye’de birçok belediyeye ait futbol kulübü bulunmaktadır. Bu kulüplere olan maddi destekte yine belediyeler ve sponsorlar tarafından karşılanır. Özellikle maç günleri taraftarın stada ücretsiz bir şekilde toplu ulaşımının sağlanması ve tribünde yemek, forma, futbol topu gibi ürünlerin dağıtımı söz konusudur. Bununla birlikte Türkiye’de siyasal iktidar son yıllarda futbol altyapısına önemli yatırımlar yapmıştır. Birçok kulübün statları yıkılarak TOKİ aracılığıyla yüksek kapasiteli ve yeni statlar inşa edilmiş ve taraftarların da siyasal anlamda sempatisi kazanılmıştır. Bununla birlikte futbolun bir spor dalı olmaktan çok endüstriye dönüştüğü de akılda tutulursa siyasi erkten alınacak maddi yardımlar, vergi indirimleri-muafiyetleri gerek kulüplerin ayakta durması gerekse kulüp yöneticilerinin erkini koruması anlamında önem arz eder. Ayrıca kulüp yöneticilerini destekleyen taraftar grubu liderleri hem kulüpler, hem de sermaye tarafından beslenir. Bu noktada taraftarları yönetme ve yönlendirme erkini elinde bulundurduğunu söylememiz gerekir, fakat bu erk, çoğu kez kulüp yöneticileri tarafından kullanılmaktadır. Taraftar grubu liderleriyle kulüplerin ve sponsorların illusioya dayanan ilişkisinde çok az sayıda taraftar kendisine pay çıkartmaktadır. Futboldaki habitus ortamında nefret söylemini ve suçunu üreten-işleyen tarafta genellikle taraftarın dışındaki sistemin geri kalanlarıdır. Taraftar bunu alır, kabullenir ve paylaşır. Zaten önemli olanda taraftarların bunu kabul etmesidir. Taraftar bu habitus ortamını toplumlaştıran unsurdur, diğerleri azınlık olan belirli bir zümredir. Böylece nefret söylemi de taraftarlarca kamusal bir niteliğe bürünerek toplumsal bir sorun haline gelir.

Avrupa Futbol Federasyonları Birliği (UEFA) nefret söylemi sorununa karşı somut adımlar atarak organizasyonunu üstlendiği Şampiyonlar Ligi’nde ve Avrupa Kupası’nda “no racism” (ırkçılığa hayır) ve “respect” (saygı) sloganlarını uzun yıllar kullanılmaktadır. Ayrıca statlarda yaşanan yabancı düşmanlığı ve ırkçılığa yönelik suçlara karşı Avrupa ülkelerinde önlemler alınmaktadır. Diğerlerinden farklı olarak İngiltere’de bu tür eylemlerde bulunan taraftarlara üç yıla kadar hapis cezası ya da 1300 Euro para cezası verilmekle birlikte beş yıl statlara giriş yasağı da verilmektedir (Wolf, 2007, Alsev, 2008: 234’den). Türkiye’de de bu tür suçlara ve söylemlere karşı yasal düzenlemeler bulunmaktadır. Türkiye Futbol Federasyonu (TFF) Futbol Disiplin Talimatı’nın “Ayrımcılık ve İdeolojik Propaganda” başlıklı 42. maddesinde herhangi bir şekilde ayrımcılık yaparak insanlık onurunu zedeleyen futbolculara maçlardan men cezası, kulüp yöneticilerine hak mahrumiyetiyle bağlı olduğu kulübe para cezası ve taraftarlara da taraftarı oldukları kulübe para cezası verileceği belirtilmektedir. Ayrıca suçun ağırlığı ve devamı halinde kulübe bir ya da birden fazla seyircisiz maç oynama, saha kapatma, hükmen mağlubiyet, puan silme ve ligden ihraç gibi ağır cezalar da verilebilmektedir (Türkiye Futbol Federasyonu Futbol Disiplin Talimatı, [25.12.2016]). TFF’nin nefret suçlarına

ve söylemine ilişkin uygulamaya koyduğu cezalar sadece statlarda gerçekleşen, futbolla ilgili olayları kapsamamaktadır. Bunun en yakın örneği 28 Aralık 2013'te hakem Ümit Çınarlı'nın Twitter hesabı üzerinden Uludere saldırısına ilişkin attığı "Hümanizm köpekliktir! Uludere katırlara üzülün bence #KürtajCinayettirUludereAdalet" ve "Uludere olaylarının ikinci yıl dönümü kutlu olsun ! Ölen Katırlar sizden daha değerliydi, yazık oldu..." tweetleri üzerine Amatör Futbol Disiplin Kurulu'nun (AFDK) harekete geçmesiyle görülmüştür. Kurul, Hakem Çınarlı'ya işlediği nefret söylemi suçu nedeniyle 6 ay hak mahrumiyeti cezası vermiştir (TFF'den ırkçılık yapan hakeme ceza, [25.12.2016]). Gerek stadyumlarda gerekse stadyum dışında futbola ilişkin nefret söylemlerinin bir sorun olarak küresel bir karşılık bulması da onun kamusal alanlarda baş göstermesidir. Eğer Çınarlı, ürettiği nefret söylemini –futbola ilişkin olmasa da– Twitter üzerinden değil de hane içinde paylaşırdı mesele ülke gündeminde yer edinmeyecek ve onun ceza almasını da gerektirmeyecekti. Tam da bu noktada, yeni medya ortamlarının nitelikleri ve özellikleri, toplumsalda görünmeyen ve sorunsallaştırılmayan meseleleri kamusal alanlarda etkin bir araç konumuna gelir. Bu nedenle futbol özelinde yeni medyada üretilen nefret söylemlerinin incelenmesi hem meseleye dikkat çekmek hem de durum tespiti yapmak için önemlidir.

#### 4. Yöntem

İnternet, iletişim alanında yarattığı potansiyel değişimler araştırmacıların ilgisini çekmekle birlikte kısa sürede günlük yaşamın önemli bir parçası olmasıyla kullanıcılarına pek çok konuda bilgiye erişme ve katkıda bulunma imkanı sağlamıştır. Castells, bu durumu *kitlevi öz-iletişim* olarak açıklarken, internet ara yüzeyinde üretilen ve paylaşımına sokulan metinlerin kullanıcıları ne ölçüde etkilediğine ilişkin birçok farklı görüş ortaya çıkmıştır (Mitra, vd. 1999'dan aktaran Çomu, vd. 2014). Mitra ve Cohen'e (1999'dan aktaran Çomu, vd. 2014) göre internet ara yüzeyini çözümlemede iki tür yaklaşım mevcuttur. Bunlardan ilki olan kullanıcı temelli yaklaşımda, kullanıcıların internet kullanım alışkanlıkları, bağımlılıkları, yöntemleri ve internet hakkındaki görüşleri araştırılır. İkinci ve aynı zamanda bu çalışmada yararlanılan içerik temelli yaklaşım ise bu ara yüzeydeki içeriklerin ve metinlerin çözümlemesine yöneliktir.

İçerik temelli yaklaşımda genellikle içerik çözümlemesi ile söylem çözümlemesi tekniklerinden yararlanılmaktadır. İçerik çözümlemesi tekniği, "bir mesajın içindeki verilerden yinelenebilir ve değerli çıkarımlar yapılmasını sağlar" (Aziz, 2003, 121). İçerik çözümlemesinin ilk uygulayıcılarından olan Berelson, (1952'den aktaran Atabek, 2007) içerik çözümlemesinden, ölçülebilir içeriğin nesnel, sistematik ve nicel olarak betimlendiği bir araştırma tekniği olarak bahsetmektedir. Ayrıca içerik çözümlemesi, bir gözlem yönteminden çok, kişilerin ortaya koyduğu iletişimi materyallerini ele alıp inceler. Bununla birlikte nitel verileri nicel terimlere dönüştürerek bu verileri özetleme, standardize etme ve karşılaştırma imkanı sunar (Smith, 1975'den aktaran Öğülmüş, 1991, 215). Bu nedenlerle, Galatasaray'ın taraftar grubu ultrAslan'ın ve Fenerbahçe'nin taraftar grubu 12 Numara'nın Twitter üzerindeki paylaşımlarının incelenmesinde içerik çözümlemesinden yararlanılmıştır. Bu çalışma, özellikle söz konusu taraftar gruplarına ait Twitter sayfalarının takipçi sayısının toplamda iki buçuk milyona yakın olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu sayfaları yönetenlerin taraftarlar üzerindeki erkini ve bunun yaratacağı etkileri anlayabilmemiz için önem taşımaktadır.

Yapılan inceleme, taraftar grupları tarafından paylaşılan içeriklerle, bu içeriklere kullanıcıların yaptığı yorumları iki ayrı kategoride ele alınmayı gerektirmiştir. Öncelikle Twitter sayfa künyeleri tablolaştırılmış, ardından Fenerbahçe-Galatasaray maçına ilişkin yapılan paylaşımlar arasında nefret söylemi içerenler tespit edilerek, bu söylemler dahil oldukları kategori başlıkları altında açıklanmıştır. Bununla birlikte söz konusu paylaşımlara yapılan kullanıcı yorumları arasında nefret söylemi içerenler de tespit edilmiştir. Çözümleme için Twitter'da yer alan tüm bu içerikler ekran görüntüsü alınarak çalışmaya eklenmiş ve bunun için de katılımsız gözlem tekniğine başvurulmuştur.

## 5. Bulgular

Yapılan içerik çözümlemesi sonucunda elde edilen veriler Galatasaray taraftar grubu ultrAslan ve Fenerbahçe taraftar grubu 12 Numara ana başlıkları altında şu şekilde açıklanmaktadır:

### 5.1. Galatasaray Taraftar Grubu ultrAslan

Bu başlık altında ultrAslan resmi Twitter sayfasının künyesi, taraftar grubu tarafından yapılan paylaşımlar ve bu paylaşımlara yapılan kullanıcı yorumları incelenmiştir. Sonunda da incelemeye ilişkin genel bir değerlendirmeye yer verilmiştir.

#### 5.1.1. Twitter Sayfasının Künyesi



Görsel 1: UltrAslan'ın resmi Twitter sayfası

1. Taraftar grubunun adı:	ultrAslan
2. Taraftar grubunun Twitter adresi:	https://twitter.com/ultrAslan
3. Twitter'a katılma tarihi:	Kasım 2010
4. Taraftar grubu hakkında verilen bilgiler:	ultrAslan Resmi Twitter Hesabı (Official Twitter Account of ultrAslan) #Galatasaray #ultrAslan #ultrAslan.com
5. Takipçi sayısı:	1.13 milyon
6. Tweet sayısı:	24.5 bin
7. Gönderilerin içeriği:	<p>"ATATÜRK VE GALATASARAY"</p> <p>"KICK Dergisi'nin yayınladığı "En Korkutucu 5 Stat" videosunda ilk sırada "Ali Sami Yen" yer aldı!"</p> <p>"İNANDIK BİZ SİZLERE CİMBOM YÜZÜMÜZÜ GÜLDÜR BU SENE! ŞAMPİYONLUK ŞARKISI DÜŞMESİN DİLLERDEN TRİBÜNLERDE!"</p> <p>"ASLAN her yerde ASLAN!"</p> <p>#DikDuruşunSimgesidirGALATASARAY"</p> <p>"Var olduğun her yere biz hep geleceğiz! #ultrAslanUNI"</p>
8. Profil görseli:	ultrAslan logosu
9. Kapak görseli:	"BİRLİK VE BERABERLİK İÇERİSİNDE TEK TÜRKİYE" yazılı ve Türkiye bayraklı tribün koreografisi fotoğrafı

Tablo 1: UltrAslan'ın resmi Twitter sayfasının künyesi

UltrAslan grubunun resmi Twitter sayfası Kasım 2010'dan beri aktif kullanıma açılmıştır. 1.13 milyon takipçisiyle Fenerbahçe'nin taraftar grubu 12 Numara'yla aynı takipçi sayısına sahiptir. Profil görselinde ultrAslan logosu yer alırken, sayfanın kapağında da "BİRLİK VE BERABERLİK İÇERİSİNDE TEK TÜRKİYE" yazılı ve Türkiye bayraklı tribün

koreografisi fotoğrafı yer almaktadır. Açıklama olarak ultrAslan hakkında verilen bilgi “ultrAslan Resmi Twitter Hesabı (Official Twitter Account of ultrAslan)” yazısıdır. Kullanıcıların sayfaya erişimini kolaylaştırmak için de sayfa açıklamasında #Galatasaray #ultrAslan #ultrAslan.com hashtagleri kullanılmıştır.

### 5.1.2. Taraftar Grubu Tarafından Yapılan Paylaşımlar

Nefret söylemi içermeyen	Nefret içerikli	Toplam
13	1	14

**Tablo 2:** UltrAslan tarafından Fenerbahçe derbisine ilişkin paylaşılan gönderiler

UltrAslan tarafından Twitter’da, Fenerbahçe derbisine ilişkin 14 içerik paylaşımına sokulmuştur. Bu gönderiler arasında kurallı cümleler, devrik cümleler ve emir kipi içeren cümleler yer almaktadır. Ayrıca gönderilerin bir kısmı tezahürat biçiminde olup, kafiyeli bir anlatıma sahiptir. Paylaşımlar arasında Fenerbahçe’ye yönelik kışkırtıcı ve küçümseyici ifade içeren yalnızca bir gönderi bulunmaktadır (Tablo 2). Söz konusu “GÖKSENİN KADIKÖY’E ! @61goksenin” yazılı içeriktir. Tek başına kışkırtıcı ve küçümseyici bir anlam içermese de, Spor Toto Basketbol Süper Ligi’nde (Erkekler) 13 Kasım 2016’da oynanan Fenerbahçe – Galatasaray Odeabank karşılaşmasına göndermede bulunmaktadır ve Galatasaraylı basketbolcu Göksekin Köksal’ı Kadıköy’deki Şükrü Saraçoğlu Stadı’nda oynanacak derbi maça davet etmektedir. Fenerbahçe Spor Kulübü, bu karşılaşma esnasında Galatasaraylı basketbolcu Göksekin Köksal’ın Fenerbahçeli taraftarlara küfrettiği ve beden diliyle yine Fenerbahçe taraftarlarına hakaret ettiğini savunmaktadır. Aynı zamanda bu iddiayı kanıtlayan video görüntülerde Fenerbahçe’yi destekleyen sosyal medya hesapları üzerinden paylaşımına sokulmuş, TV programlarında da tartışmaya konu olmuştur. UltrAslan’da Fenerbahçe derbisi öncesi böyle bir içeriği paylaşarak rakibi küçümseyici ve Göksekin Köksal’la birlikte taraftarları da kışkırtıcı bir faaliyette bulunmuştur. Bu bağlamda paylaşılan bu içerik nefret söylemi içermektedir. Bunun dışında “#KupaKaldırdığımızYereGeliyoruz ! #ultrAslan”, “Kadıköy deplasmanı için Arena’da toplanmaya başladık! #KadıköyÇıkarması # ultrAslan”, Taraftarımız Kadıköy’e yola çıkmak için hazır! Kol kola, omuz omuza GELİYORUZ! #KadıköyÇıkarması #ultrAslan”, “GELİYORUZ! #KadıköyÇıkarması #ultrAslan”, “GALATASARAY TRİBÜNÜ KADIKÖY’DE! #KadıköyÇıkarması #ultrAslan”, “ultrAslan’ın #KadıköyÇıkarması ndan Kareler! #ultrAslan”, “KADIKÖY’DE 4 YILDIZLI SARI KIRMIZINI GALATASARAY TRİBÜNÜ! #KadıköyÇıkarması #ultrAslan”, “MEKAN ZAMAN FARK ETMEZ! 4 YILDIZLI DEPLASMAN KOREOGRAFİMİZ! #KadıköyÇıkarması #ultrAslan” ve “KADIKÖY ÜLKER STADYUMU’NDA GALATASARAY TRİBÜNÜ! #KadıköyÇıkarması #ultrAslan”, metinleri, Galatasaray taraftarlarının kendi statlarından Fenerbahçe’nin stadına gidişini ve tribünde koreografilerini gösteren fotoğraflarıyla paylaşılmıştır. Bunların dışında Galatasaray’ın ilk 11’ini, Galatasaray’ın maça başladığını, ilk yarı sonucunu ve maç sonucunu açıklayan içerikler paylaşılmıştır. Söz konusu içerikler nefret söylemi içermediğinden nötr kategorisine dahil edilmiştir.

### 5.1.3. Paylaşımlara Yapılan Kullanıcı Yorumları

Olumlu	Olumsuz	Nefret söylemi içermeyen	Nefret içerikli
0	6	6	12

**Tablo 3:** “GÖKSENİN KADIKÖY’E ! @61goksenin” gönderisine yapılan kullanıcı yorumları (2)

Gönderinin aldığı retweet sayısı 874, favori sayısı ise 2.137’dir. Toplam yorum ise 24 tanedir. Söz konusu paylaşımına yapılan kullanıcı yorumlarının çoğunluğu nefret içeriklidir (Tablo 3). Bu yorumlar; “GÖKSENİN FENEVİN ANASINI SİKK !”, “O Götsenin se gel tabi...”

2- Gönderilere, 48 saat içinde yazılan yorumlar dahil edilmiştir. Gönderilerdeki yorumlar alınırken reklam içerikli, yorum değeri olmayan gönderiler hesaba katılmamıştır.

“GÖKSENİN KAYDIĞIMIZKÖYEEEE”, “Adam uyanık basketboldan anlamadan sadece Fenerbahçe maçlarında olay çıkararak paranizi yiyor bence gelmesi lazımdı”, “cehenneme çevirin o stadı”, “Gok’senin Mekan senin aqa Arkanda degil ‘yanında 25 milyon aslan’ @61goksenin koksal #FB yaslan”, “gelmezse amk”, “averaj takımına bak hele :D”, “17 lan 17 yıl amk evladi Carp 12\*17=? Parise yol Olur yezid”, “BÜTÜN BASKETBOLCULARI BEKLİYORUZ BU TARİHİ ANI HERKES YAŞAMALI BENGE BİZİM İÇİN BİR BAŞLANGIÇ EZİKBAHÇE İÇİN SON :)” şeklinde olup, bunlarla birlikte, “GELMEYEN İBNEDİR!” yazılı pankartın bulunduğu fotoğrafla, FB’li Volkan Demirel’in yerde yatan GS’li Sneijder’e başında ayakta durduğu fotoğrafta bulunmaktadır. Bu yorumların ağırlıklı olarak cinsel kimlik temelli nefret söylemi içerdiği görülmektedir. Gönderiye ilişkin olumlu bir kullanıcı yorumu bulunmamaktadır.

Olumlu	Olumsuz	Nefret söylemi içermeyen	Nefret içerikli	Toplam yorum
22	93	33	88	236

**Tablo 4:** UltrAslan’ın gönderilerine yapılan kullanıcı yorumları

UltrAslan’ın paylaşımına soktuğu 14 gönderiye toplamda 236 kullanıcı yorumu yapılmış, bunların arasında olumlu yorumların 22, olumsuz yorumların 93, nefret söylemi içermeyenlerin 33 ve nefret içerikli yorumların da 88 adet olduğu tespit edilmiştir (Tablo 4). Bu gönderilere yapılan nefret içerikli yorumların bazıları şöyledir; “#KupaKaldırdığımızıYereGeliyoruz! #ultrAslan” metniyle ultrAslan taraftarının tribün görüntüsünü içeren sarı kırmızılı fotoğrafa, Fenerbahçeli taraftarlar “BİZ BU KADAR İBNEYİ BİR ARADA GÖRMEDİK” pankartlı Fenerbahçe tribününün fotoğrafıyla karşılık vermiştir. Yine aynı gönderiye “52 bin kişi kaldırmış bekliyor olacağız”, “HER SENE KOYDUĞUMUZ YERE GELİYORSUNUZ” şeklinde yorumlar yapılmıştır. “GELİYORUZ! #KadıköyÇıkarması #ultrAslan” başlığıyla Galatasaray taraftarının Kadıköy’e giderken çekilmiş fotoğrafının paylaşıldığı gönderiye, “HOŞ GELDİNİZ OROSPU ÇOCUKLARI :)” şeklinde bir duvar yazısının bulunduğu fotoğrafla yorum yapılmıştır. Yine ultrAslan’ın “MEKAN ZAMAN FARK ETMEZ! 4 YILDIZLI DEPLASMAN KOREOGRAFİMİZ! #KadıköyÇıkarması #ultrAslan” başlığıyla ultrAslan taraftarının maç esnasında yaptığı koreografi gösterisinin fotoğrafını içeren gönderiye, “Mekan zaman farketmez FENER siker affetmez”, “fener heryerde koyar”, “18 yıl deil 18 asırda geçse bi gün feneri kendi sahasında seyircisi önünde eşek siker gibi sikicez” ve “cüneyt çakır zaten fb li onun yüzünden yenildik adam resmen şike yapıyo” şeklinde yine cinsel kimlik temelli nefret içerikli yorumlar yapılmıştır.

Toplam kullanıcı yorumları arasında çoğunlukta olan olumsuz yorumlar arasında, “Ünal Aysal’a yaptığınız tepki ve bezdirme politikasını neden mevcut yonetime yapmıyorsunuz?”, “maç sonu neden takımı çağırıp alkışladınız aptalmısınız siz??? Ruhsuzları alkışladınız”, “Reikerinkin acil gönderilmesi gerek” (kastedilen kişi Galatasaray Teknik Direktörü Jan Olde Reikerink’tir), “Allah kahretsin”, “böyle ruhsuz, böyle isteksiz ne futbolcu ne de teknik ekip bizim GALATASARAY’ımız olaamaz!! Yeter artık ...”, “Dursun Özbek ile GS 2 sezondur yapılan Vizyonsuz Transferler ile daha 2. yarı başlamadan Şampiyonluktan Havlu atıyor!”, “riekerinki korursanız söverim size haberiniz olsun”, “bu sistem anlayışı ile çok zor” ve “ulan oley de çektirdiniz ya oynayacağınız topun !!!” bulunmaktadır. Az sayıdaki olumlu yorumlar arasında ise “Kadıköy’ü susturma işi sizin. Allah yardımcınız olsun!”, “armanın pesinden omuz omuza gidiyoruz #BugünGünlerdenGALATASARAY”, “allah utandırmasın”, “Her türlü tahrik edecekler. Oyuna gelmeyin, takımınızı destekleyin”, “hoş geldiniz evimize kardelerimiz :)” ve “kendini Fenerli zanneden danalara kulak asmayın... Biz dostuz, dost kalacağız...” bulunmaktadır. Genel anlamda bakıldığında kullanıcı yorumlarının ağırlıklı olarak cinsel kimlik temelli nefret söylemi içerdiği görülmektedir.

#### 5.1.4. Genel Değerlendirme

Galatasaray ve Fenerbahçe arasında kuruluş tarihlerinden itibaren süregelen rekabet ortamının katkısıyla her iki kulübün taraftarları takımını ve kendisini yüceltirken, rakip takımı ve taraftarlarını yarattıkları nefret söylemleriyle küçümseyerek ötekileştirmektedir. Ayrıca UltrAslan'ın paylaştığı 14 gönderi arasında 9'u görsellerle desteklenmiştir. Bu görseller, Galatasaray taraftarının kendi statlarından Kadıköy'e gidişini ve maç esnasında tribündeki yerlerini gösteren fotoğraflardır. UltrAslan'ın nefret söylemi içeren tweetinde (GÖKSENİN KADIKÖY'E! @61goksenin) metin, bir güç ilişkisi içerdiği için adaletsizlik yaratmaktadır. Bununla birlikte Basketbolcu Göksenin Köksal'a ilişkin atılan tweette nedensel ilişki bulunmaktadır. Fenerbahçe Spor Kulübü, 13 Kasım 2016'da Spor Toto Basketbol Süper Ligi'nde (Erkekler) oynanan Fenerbahçe – Galatasaray Odeabank karşılaşmasında Köksal'ın, Fenerbahçeli taraftarlara küfrettiği ve beden diliyle yine Fenerbahçe taraftarlarına hakarete bulunduğunu iddia etmektedir. Aynı zamanda bu iddiayı kanıtlayan video görüntülerde Fenerbahçe'yi destekleyen sosyal medya hesapları üzerinden paylaşımına sokulmuş, TV programlarında da tartışmaya konu olmuştur. Bu olayın üzerine Göksenin Köksal, Kadıköy'de oynanan futbol karşılaşmasına davet edilmiştir.

Karşılaşmayı 0-2 kaybeden taraf Galatasaray olsa da, eğer Galatasaray kazansaydı, Göksenin Köksal'a ilişkin yapılan paylaşımın bakılarak rakibi küçük düşürücü ve aşağılayıcı nefret söylemlerini içeren paylaşımların da yapılacağı öngörüsü haklı bir şekilde akıllara gelmektedir. Bununla birlikte UltrAslan profilinin kapak görselinde yer alan "BİRLİK VE BERABERLİK İÇERİSİNDE TEK TÜRKİYE" yazılı ve Türkiye bayraklı tribün koreografisi içeren fotoğraf, doğrudan milli duygulara hitap etmektedir. Bayrağa, millet olmak ve "tek bayrak", "tek millet" gibi milleti sembol olarak temsil etme anlamı yüklenmektedir. Buradaki "TEK TÜRKİYE" ibaresi de sembol olarak aynı işlevi görmekle birlikte, teklik ve bütünlük unsurlarını içinde barındırarak Türkiye'deki ana ulus olan Türk milletini yüceltmeye yöneliktir. Böylelikle bayrağa bir ülkeyi temsil etme işlevinden ziyade daha farklı anlamlar yüklenerek ülkedeki diğer uluslar ötekileştirilmiştir.

UltrAslan'ın paylaşımlarına yapılan kullanıcı yorumlarına bakıldığında nefret söylemi içerenlerin büyük çoğunluğunda yer alan küfürlerin ve ağır hakaretlerin tipik bir erkeklik söylemini oluşturduğunu da belirtmek gerekir. Çünkü cinsel kimlik temelli nefret söylemleri, kadınları aşağılayan ve erkesi değerleri yücelten bir işlevi yerine getirir. Türkiye'deki mevcut futbol kültürü Bourdieu'nun habitus yaklaşımıyla ele alındığında taraftar gruplarının liderleri her zaman kulüp yöneticileri tarafından maddi ve manevi olarak desteklendiği bir gerçektir. Bir futbol takımının kötü sonuçlar alması durumunda taraftarlardan ve medyadan gelecek olumsuz eleştiriler genellikle ya kulüp yöneticilerine ya da teknik direktöre yönelik olur. Böylesi durumlarda kulüp yöneticileri statülerini korumak ister. Çünkü kulüp yöneticileri "yönetici" vasfıyla gerek toplumsal gerekse siyasal alanda kazandıkları statüyü sürdürebilir kılarak bu statünün açtığı kanallar aracılığıyla yeni illusiolara erişmeyi hedefler. Taraftarlar da kurumsal bir nitelik taşıyan bu gruplar altında toplanarak, takımlarına daha fazla destek olmayı amaç edinir. Buradan hareketle taraftar gruplarınınca yaratılan nefret söylemlerinin aslında kulüp yöneticilerinin salt kendi illusioaları için onayladığını ve desteklediğini de söyleyebiliriz.

#### 5.2. Fenerbahçe Taraftar Grubu 12 Numara

Bu başlık altında 12 Numara resmi Twitter sayfasının künyesi, taraftar grubu tarafından yapılan paylaşımlar ve bu paylaşımlara yapılan kullanıcı yorumları incelenmiştir. Son olarak bu incelemeye ilişkin genel bir değerlendirme yer verilmiştir.

### 5.2.1. Twitter Sayfasının Künyesi



Görsel 2: 12 Numara'nın resmi Twitter hesabı

1. Taraftar grubunun adı:	12 Numara
2. Taraftar grubunun Twitter adresi:	<a href="https://twitter.com/12numaraorg">https://twitter.com/12numaraorg</a>
3. Twitter'a katılma tarihi:	Haziran 2011
4. Taraftar grubu hakkında verilen bilgiler:	Fenerbahçe Resmi Taraftar Sitesi & 12 Numara Official Fan Twitter Account #1907 #fenerbahce #12numara #fb
5. Takipçi sayısı:	1.13 milyon
6. Tweet sayısı:	154 bin
7. Gönderilerin içeriği:	<p>"3 temmuz kumpasına hizmet eden vatan hainleri ile tek hesaplaşacağız. Sadece Sabredin! @UstaMuharrem"</p> <p>"Size hizmet eden savcı, hakim, yargıç, siyasi yok! Bitti! @UstaMuharrem"</p> <p>"Taraflınız Türkiye Cumhuriyeti ise bu kumpaslara karşı olmalı, FETÖ'yu lanetlemeli ve kumpas davalarında yanımızda olmalısınız. @UstaMuharrem"</p> <p>"Birinci sayfanı Galatasaray'ı motive etmek için yaparsın, Fenerbahçeliler o manşetini kıvrır sana iade eder. Pazar'ı bekle. @fanatikcomtr"</p> <p>"Madem tarafın Galatasaray. Fenerbahçeliler tarafından artık yok sayılacaksın. @fanatikcomtr"</p> <p>"Büyük taraftarımızdan ricamızdır; @fanatikcomtr paçavrasını evinize sokmayın. Satın alıp para kazandırmayın. Uygulamalarını kaldırın."</p> <p>"Başkanımıza ve yönetimimize açık çağrımızdır; Fanatik, bugünden itibaren tesislere ve maçlara girmemelidir @Fenerbahce @fanatikcomtr"</p>
8. Profil görseli:	12 Numara logosu
9. Kapak görseli:	Fenerbahçe forması

Tablo 5: 12 Numara'nın resmi Twitter hesabı künyesi

12 Numara'nın resmi Twitter sayfası Haziran 2011'den beri aktif kullanıma açılmıştır. 1.13 milyon takipçisiyle Galatasaray'ın taraftar grubu ultrAslan'la aynı takipçi sayısına sahiptir. Profil görselinde 12 Numara logosu yer alırken, sayfanın kapağında da Fenerbahçe formasının yer aldığı bir fotoğraf bulunmaktadır. Açıklama olarak 12 Numara hakkında verilen bilgi "Fenerbahçe Resmi Taraftar Sitesi & 12 Numara Official Fan Twitter Account" yazısıdır. Kullanıcıların sayfaya erişimini kolaylaştırmak için de, sayfa açıklamasında #1907 #fenerbahce #12numara #fb hashtagleri kullanılmıştır.

### 5.2.2.Taraftar Grubu Tarafından Yapılan Paylaşımlar

Nefret söylemi içermeyen	Nefret içerikli	Toplam
40	27	67

**Tablo 6:** 12 Numara tarafından Galatasaray derbisine ilişkin paylaşılan gönderiler

12 Numara tarafından Twitter’da, Galatasaray derbisine ilişkin 67 içerik paylaşımına sokulmuştur (3). Bu gönderiler arasında kurallı cümleler, devrik cümleler ve emir kipi içeren cümleler yer almaktadır. Ayrıca gönderilerin bir kısmı tezahürat biçiminde olup, kafiyeli bir anlatıma sahiptir. Paylaşımlar arasında Galatasaray’a ve maçın hakemi Cüneyt Çakır’a yönelik kışkırtıcı ve küçümseyici ifadeler içeren 27 gönderi bulunmaktadır (Tablo 6). Nefret söylemi içeren gönderiler şu şekildedir; “Ön sevişme #CimbomaKoymayaAzKaldı”, “FETÖ’nün takımı sahaya ısınmak için çıktığında tüm ihtişamınız ile tribünlerdeki yerlerimizde olalım. Önemle duyurulur”, “Stadımıza boş otobüs giremez @GalatasaraySK”, “Eyyamcı Cüneyt Çakır, Tolga Ciğerci’ye 3. defa kartlık hareketine rağmen kart göstermiyor. Ahlaksız! @TFF\_Org”, “Sabri voleybol oynuyor,eyyamcıCüneytÇakırızlıyor! Yazıklar olsun!@TFF\_Org”,“EYYAMCI CÜNEYT SERDAR’I ATAMADI!”, “ROBIN VAN PERSIE BEY DİYECEKSİNİZ ONUN BUNUN ÇOCUKLARI! @GalatasaraySK”, “İŞTE BÖYLE! HER SENE BÖYLE! CİMBOMA BÖYLE!KOYARLARAMAN!@GalatasaraySK”,“FETHULLAHGELSİNSİZİKURTARSIN! @GalatasaraySK”, “Niye boş otobüs ile geldiniz! #OBÇ @GalatasaraySK”, “NE İŞİN VAR ORADA DURSUN? @GalatasaraySK”, “REŞİT OLDUNUZ ONUN BUNUN ÇOCUKLARI! @Podolski10”, “KALPLERDE YILDIZMIŞ! GÖNÜLLERDE AY.. @GalatasaraySK #OSeneSittinSene”, “GALATASARAYLILAR YİNE ÖLÜ TAKLİDİ YAPIYOR #OseneSittinSene”, “AFERİN! @Podolski10 GalatasaraySK”, “ARTIK “LEGAL”SİN SEVDİĞİM GalatasaraySK”, “İŞTE BÖYLE! HER SENE BÖYLE! @GalatasaraySK”, “#MorMenekşe18Yaşında @GalatasaraySK”, “ACIMAYIN! VURUN! VURDUKÇA VURUN! @Fenerbahce”, “AĞLAMA KIYAMAM! @sneijder101010 @GalatasaraySK”, “ASLAN SÜTÜ İÇER... @GalatasaraySK”, “Minik kahraman!”, “Dursun Özbek’ten Galatasaraylılara tarihi çağrı... @GalatasaraySK”, “Artık reşitsin. Ehliyet alabilir, bara gidebilir, ayrı eve çıkabilirsin. @GalatasaraySK #ÖğrenilmişÇaresizlik #OSeneSittinSene”, “Ruhunuz bozuk @GalatasaraySK”, “Yattığı yerden cimboma koyan adam gibi adam! @Persie\_Offical” ve “Berabere kalınca sevinen soytarıların temsilcisi dunu diyor”. Tüm gönderilerin hem cinsel kimlik, hem de siyasi temelli nefret söylemi içerdiği görülmektedir. Bunların dışındaki tweetler ise nefret söylemi bakımından nötr olup, maç öncesi taraftara çağrı mesajlarını ve maç anlatımını içermektedir.

### 5.2.3.Paylaşımlara Yapılan Kullanıcı Yorumları

Olumlu	Olumsuz	Nefret söylemi içermeyen	Nefret içerikli	Toplam yorum
94	97	156	134	481

**Tablo 7:** 12 Numara’nın gönderilerine yapılan kullanıcı yorumları

12 Numara’nın paylaşımına soktuğu 67 gönderiye toplamda 481 kullanıcı yorumu yapılmış, bunların arasında olumlu yorumların 94, olumsuz yorumların 97, nefret söylemi içermeyenlerin 156 ve nefret içerikli yorumların da 134 adet olduğu tespit edilmiştir (Tablo 7). Bu gönderilere yapılan nefret içerikli yorumların bazıları şöyledir; “Stadımıza boş otobüs giremez. @GalatasaraySK” yazılı gönderiye, Galatasaraylı bir taraftar “THIS IS KAYDİĞİMİZKÖY” yazısının bulunduğu, Galatasaray’ın Fenerbahçe’nin stadında şampiyonluk kupasını kaldırdığı bir fotoğrafla karşılık vermiştir. Yine aynı gönderiye “50.000 yavaşak yürüyerek girecek ya ondan dedin sanırım”, “Allahım... Sen bizi bu akşam şer cephesi fetöcü hainlere karşı muzaffer kıl. Âmin...” ve “12 numara vuruyor ve 7-0 oluyorooo” şeklinde yorumlar yapılmıştır. “FETÖ’nün takımı sahaya ısınmak için çıktığında tüm ihtişamınız ile tribünlerdeki yerlerimizde olalım.

3- Söz konusu 67 gönderinin yanı sıra 12 Numara’nın retweet yaptığı tweetler, başka kaynaklara ait olduğu için incelenmemiştir. Bununla birlikte Fenerbahçe’nin attığı gollere ilişkin birbirini tekrar eden tweetlerle, gollerin sahibi olan Robin van Persie’ye ait yine birbirini tekrar eden tweetler arasında yalnızca birer tanesi ele alınmıştır.



Önemle duyurulur” yazılı gönderiye, “süpersin admin. “Şikeci” diyenlere ceza olmadıysa, “Fetöcü” diyenlere de olmamalı”, “Bizler Cumhuriyet’in GALATASARAYLI Çocukları olarak gelip Şike’nin Son Kalesi olan sana ve ağana gününü göstereceğiz!” ve “2500 taraftar sizin ananızı sikicek orospu cocuklari, azize hemen fetonun yanında aglar, parali kopekler” şeklinde hem cinsel hem de siyasi temelli nefret içerikli yorumlar yapılmıştır. Yine 12 Numara’nın “Kalkın! Bugün kaide günü!” başlığıyla Fenerbahçeli futbolcuların fotoğrafının paylaşıldığı gönderiye, “yıldızlar götünüzemi kaçtı”, “sikinnnn”, ve “yıldızları Azizenin kışınamı saktunuz?” (Kastedilen kişi FB Başkanı Aziz Yıldırım’dır) şeklinde yine cinsel kimlik temelli nefret içerikli yorumlar yapılmıştır.

Toplam kullanıcı yorumları arasında çoğunlukta olan nötr yorumlar arasında, “Sow nerede kalede?”, “bence yanlış dizmiş aq RVP forvet Sow kanat Alper ön libero olmalıydı gerçi maç esnasında öyle olcak amk”, “bu boyle olamaz yanlis bu 4-2-3-1 oynariz bu kadroyla”, “bu nasıl diziliş lan. Van Persie’yi stopere koysaydınız bari”, “atıf Volkan dan daha faydalı olur şu an”, “golün videosu yok mu”, “adam blok yapmış ne penaltısı birader ya ayıp ayıp”, “Hani Bülent Yıldırım’ın Konya’da çalAmadığı penaltının aynısı...” ve “Nazifoğlu bir kaç ay önce şampiyonlukta Beşiktaşla çekişiriz demişti. Hesaba katmadığı takımın altında kalmak acı olmuştur” bulunmaktadır. Söz konusu yorumlar ağırlıklı olarak maç esnasında yaşanan gelişmelerle ilgili yorumlar olup, aynı zamanda küfürde içermektedir. Az sayıdaki olumlu yorumlar arasında ise “Büyük Başkan Aziz Yıldırım! Tanıdığım en büyük Fenerbahçeli!”, “başkan çocuk gibi sevinmiş aynı bendeki Fener aşkı gibi”, “Packman gibi aziz Başkan” ve “büyük başkan Aziz Yıldırım ömrünün sonuna kadar devam edecek” bulunmaktadır. Ayrıca 12 Numara’nın “Stadımıza boş otobüs giremez. @GalatasaraySK” yazılı nefret söylemi içerikli paylaşımına bazı Fenerbahçeli taraftarlar şu şekilde tepki göstermiştir; “üstat çok düşündün mü bu espriyi”, “ya sen ne boş adammışsın”, “gülelim mi?”, “kapak mıydı bu”. Genel anlamda bakıldığında kullanıcı yorumlarının ağırlıklı olarak cinsel kimlik temelli nefret söylemi içerdiği, 12 Numara’nın, Galatasaray’ı Fethullah Gülen’le ilişkilendirildiği gönderilerinde de siyasi temelli nefret söylemini içeren kullanıcı yorumlarının yapıldığı görülmektedir.

Olumlu	Olumsuz	Nefret söylemi içermeyen	Nefret içerikli
2	1	0	6

**Tablo 8:** “ROBIN VAN PERSIE BEY DİYECEKSİNİZ ONUN BUNUN ÇOCUKLARI @GalatasaraySK” gönderisine yapılan kullanıcı yorumları (4)

Gönderinin aldığı retweet sayısı 1.198, favori sayısı ise 2.070’dir. Toplam yorum ise 9’dur. Söz konusu cinsel kimlik temelli nefret söylemi içeren paylaşıma yapılan kullanıcı yorumlarının çoğunluğu nefret içeriklidir (Tablo 8). Bu yorumlar; “lan ammına kodumun daha düne kadar Rvp advocadı nereye koyacağını bilmiyodunuz şimdi noldu adamlara niye küfür ediyon...”, “arenada ananızı sikince görücem sizi”, “ananızı karınızı sikeyim orospu çocukları”, “acımayın bu fetocu piclere fetosunuz pic @GalatasaraySK”, “oc fener” (oc= orospu çocuğu) ve “ADMİN BACININ AMINA KOYİM”. Bu yorumların ağırlıklı olarak cinsel kimlik temelli nefret söylemi içerdiği görülmektedir. Olumlu olarak değerlendirilenler ise “küfüre kötü söze gerek yok” ve “kardeş niye sövüyorsun şimdi?” yorumlarıdır.

Olumlu	Olumsuz	Nefret söylemi içermeyen	Nefret içerikli
1	5	1	14

**Tablo 9:** “FETHULLAH GELSİN SİZİ KURTARSIN! @GalatasaraySK” gönderisine yapılan kullanıcı yorumları (5)

Gönderinin aldığı retweet sayısı 615, favori sayısı ise 1.167’dir. Toplam yorum ise 21’dir. Söz konusu siyasi temelli nefret söylemi içeren paylaşıma yapılan kullanıcı yorumlarının çoğunluğu

4- Gönderilere, 48 saat içinde yazılan yorumlar dahil edilmiştir. Gönderilerdeki yorumlar alınırken reklam içerikli, yorum değeri olmayan gönderiler hesaba katılmamıştır.

5- Gönderilere, 48 saat içinde yazılan yorumlar dahil edilmiştir. Gönderilerdeki yorumlar alınırken reklam içerikli, yorum değeri olmayan gönderiler hesaba katılmamıştır.

nefret içeriklidir (Tablo 9). Bu yorumlar; “sene sonu görüşelim piç kurusu”, “Bağdat caddesinde tankları alkışlarken ananızı mı sikiyorlardı da korktunuz alkış tuttunuz”, “Tuttunuzmu Advocatın Dickini”, “Okyanus ötesinden okuyup üfleyememiş nefesini kesti @Fenerbahce ‘miz Her sene böyle”, “kurtaramaz şu anfa Arif Erdem ve Hakan Şükürle aşk yaşıyor o :)))” (Arif Erdem ve Hakan Şükür, Fethullah Gülen cemaatiyle yakınlığıyla bilinen eski GS’li futbolculardır), “sizi Fırat kurtarsın orospu çocukları” (hakem Fırat Aydınus kastedilmektedir), “fettullah değil fetvören”, “hahahahahahaha Dick ebeleriiiiii”, “fetö nün piçleri”, “hocayı uyandır”, “fetonunçocukları”, “fetösaray”, “dogrukadikoydeşampiyon olduğumuz zamansiz fetocuydunuz orospu çocukları” ve “ulan sikik neden ulkerin kucagina oturdun onu soyle”. Bu yorumların ağırlıklı olarak cinsel kimlik temelli nefret söylemi içerdiği görülmektedir. Olumlu olarak değerlendirilen tek yorum ise “Şu anaya, bscıys kıza küfürden vaz geçin artık, sözüm herkese, biraz ahlaklı olun, onlsrın ne suçu var, ayıptır” olmuştur.

#### 5.2.4. Genel Değerlendirme

Galatasaray ve Fenerbahçe arasında kuruluş tarihlerinden itibaren süregelen rekabet ortamının katkısıyla her iki kulübün taraftarları takımını ve kendisini yüceltirken, rakip takımı ve taraftarlarını yarattıkları nefret söylemleriyle küçümseyerek ötekileştirmektedir. 12 Numara’nın paylaştığı 67 gönderi arasında 29’u görsellerle desteklenmiştir. Bu görseller, Fenerbahçe taraftarının stat içindeki görüntüleri, maçtaki iki golünde sahibi olan Robin van Persie’nin fotoğrafları, Fenerbahçeli futbolcuların, yöneticilerin ve idari çalışanlarının maç sonrası zafer fotoğrafları ve rakip takımın futbolcularını, taraftarını ve başkanını aşağılayan fotoğraflardır. 12 Numara’nın cinsel kimlik ve siyasi temelli nefret söylemi içeren tweetlerinde metinler ve görseller aracılığıyla doğrudan bir güç ilişkisini içerdiği için adaletsizlik yaratılmaktadır. Bu durum özellikle Galatasaray kulübüne, futbolcularına ve taraftarlarına yönelik küfürler ve ağır hakaretler içeren “Ön sevişme. #CimbomaKoymayaAzKaldı”, “ROBIN VAN PERSIE BEY DİYECEKSİNİZ ONUN BUNUN ÇOCUKLARI @GalatasaraySK”, “İŞTE BÖYLE! HER SENE BÖYLE! CİMBOMA BÖYLE! KOYARLAR AMAN! @GalatasaraySK”, “REŞİT OLDUNUZ ONUN BUNUN ÇOCUKLARI! @Podolski10” (Galatasaraylı futbolcu Lukas Podolski kastedilmektedir), “Yattığı yerden cimboma koyan adam gibi adam! @Persie\_Offical” (Fenerbahçeli Robin van Persie) ve “CİMBOM KUCAKTA” yazılı tribün pankartının yer aldığı bir fotoğrafın paylaşıldığı tweette söz konusudur. Bu cümlelerin sıklıkla tekrarlanması amaç, rakip takıma göz dağı vermek değil, rakibi küçümsemek ve kazanılan zaferi ilan etmektir. Ayrıca söz konusu gönderilerin ortak özelliği ise cinsel kimlik temelli nefret söylemi içermesidir. İçeriklerine bakıldığında bir cinsel kimlik olarak kadın küçümsemiş ve kaybeden taraf, yani kadın, salt bir seks objesi konumuna düşürülerek aşağılanmıştır. Paylaşılan metinlerdeki ve görsellerdeki söz konusu küfürlerin ve ağır hakaretlerin tipik bir erkeklik söylemini oluşturduğunu da belirtmek gerekir. Çünkü cinsel kimlik temelli nefret söylemleri, kadınları aşağılarken erkeksi değerleri de yüceltmektedir. Aynı şekilde 12 Numara’nın gönderilerine yapılan kullanıcı yorumlarında da bu içeriklere benzer nefret söylemlerine rastlanmıştır.

Söz konusu cinsel kimlik temelli nefret söylemi içeren gönderilerin yanı sıra, ayrıca dolaşıma sokulan ve Galatasaray’ı Fethullah Gülen ve cemaatiyle ilişkilendiren gönderilere de dikkat çekmek gerekir. “FETÖ’nün takımı sahaya ısınmak için çıktığında tüm ihtişamınız ile tribündeki yerlerimizde olalım. Önemle duyurulur” ve “FETHULLAH GELSİN SİZİ KURTARSIN! @GalatasaraySK” içerikli tweetlerle siyasi temelli nefret söylemi yaratılarak, rakip takım hem devlet hem de toplum tarafından terör örgütü olarak tanımlanan bir yapıyla ilişkilendirilmiştir. Burada bir futbol kulübünün terör örgütüyle ilişkilendirilmesi, toplumsal infialler yaratma potansiyeline sahip olması bakımından çok tehlikelidir. Böylece kötü tüm özellikler Galatasaray’a atfedilirken, iyi olan tüm özelliklerde Fenerbahçe’de ve Fenerbahçe taraftarında gösterilmiştir. Ayrıca, bu içerikler aracılığıyla devlete sahip çıkma temelinde milliyetçi bir söylem yaratılmıştır. Benzer durum ultrAslan’ın profil kapak görseli olan fotoğrafında da görüldüğü için her iki taraftar grubunun da farklı noktalardan milliyetçi

söylem savaşına girdiğini söyleyebiliriz. Şunu da eklemek gerekir ki, Galatasaray'ı Fethullah Gülen'le ilişkilendiren tweetler aynı zamanda dini temelli nefret söylemini de içermektedir.

Türkiye'deki mevcut futbol kültürü Bourdieu'nun habitus yaklaşımıyla ele alındığında taraftar gruplarının liderleri her zaman kulüp yöneticileri tarafından maddi ve manevi olarak desteklenmektedir. Bir futbol takımının kötü sonuçlar alması durumunda taraftarlardan ve medyadan gelecek olumsuz eleştiriler çoğu kez ya kulüp yöneticilerini ya da teknik direktörü hedef alır. Böylesi durumlarda kulüp yöneticileri statülerini korumak ister. Çünkü kulüp yöneticileri yönetici vasfıyla gerek toplumsal gerekse siyasal alanda kazandıkları statüyü sürdürebilir kılarak bu statünün açtığı kanallar aracılığıyla yeni illusiolara erişmeyi hedefler. Taraftarlar da kurumsal bir nitelik taşıyan bu gruplar altında toplanarak, takımlarına daha fazla destek olmayı amaç edinir. Buradan hareketle taraftar gruplarınca yaratılan nefret söylemlerinin aslında kulüp yöneticilerinin salt kendi illusioaları için onayladığını ve desteklediğini de söyleyebiliriz.

### Sonuç

Galatasaray taraftar grubu UltrAslan ve Fenerbahçe taraftar grubu 12 Numara özelinde yapılan nefret söylemi analizinin bulguları, bize, sosyal medyanın nefret söylemi üretimine zemin hazırlayarak bunun kamusal alana taşındığını göstermektedir. Bu söylemlerin kategorileri ise cinsel kimlik ve siyasal temellidir. Çoğunluğu oluşturan cinsel kimlik temelli nefret söylemleri, hakaret ve küfür içerikli olup, kaba erkek söyleminin kullanımındadır. Demir ve Talimciler'e göre (2014: 275) bu noktada futbol, erkeklik statüsünün kurulmasına ve taraftarın kimlik edinme sürecine etki eder. Gerek geleneksel medyadaki gerekse sosyal medyadaki futbola ilişkin bilgilerde ve tartışmalarda kullanılan dil "erkek kültürü"nü inşasına katkıda bulunur. Böylece futbol erkeğe ait bir alana dönüşürken kullanılan söylemler aracılığıyla kadını salt bir cinsel obje şeklinde görerek, onu aşağılayan ve küçümseyen küfürlerle maço bir kültürün kalıpları üretilir. Dolayısıyla sosyal medyada dolaşıma giren içerikler taraftarların zihinsel kalıplarını da şekillendirir (Demir ve Talimciler, 2014: 275). Söz konusu zihinsel kalıpların ise futbol kültürünün sorgulanmadan kabul edilen yaygın inanışlar olarak gördüğümüz doxalarıyla şekillendiğini söyleyebiliriz. Bu doxaların taraftarlarca içselleştirilmesi ve yaygınlaştırılmasında ise gerek geleneksel medya gerekse sahip oldukları erki kaybetmek istemeyen kulüp yöneticilerinin önemli rol oynadığını da eklemek gerekir. Özellikle taraftar kitlelerini oluşturanların genç erkekler olduğu göze alındığında bu durum, erkeklerin toplumsal alanda kadına ve cinsel ilişkiye olan bakış açısını da tehlikeli biçimde etkisi altına alır. Ayrıca rakip takımı hedef alan söylemler, taraftar kitlelerinin saldırganlığına ön ayak olabileceği için şablon niteliğindedir (Demir ve Talimciler: 2014, 264).

UltrAslan'ın ve 12 Numara'nın Twitter'da dolaşıma soktuğu siyasal temelli nefret söylemleri ise iki taraftar grubunun adeta milliyetçilik savaşına girdiğini göstermektedir. UltrAslan, milliyetçi söylemi Türkiye bayrağı ve "TEK TÜRKİYE" ibaresiyle yaratarak bayrağa "tek milleti" sembol etme anlamını yüklemiştir. Böylece ülkedeki ana ulus olan Türkler yüceltilerek diğer ulusların varlığı yok sayılmış ve ötekileştirilmiştir. Bu söylemle milli duygulara hitap edilirken, milliyetçiliği körükleyen bir şablon olarak dolaşıma sokulduğu için toplumsal ve siyasal alanda Türk milleti dışında kalan diğer milletlere mensup bireylere karşı tehdit unsurudur. 12 Numara ise milliyetçi söylemi, Galatasaray'ı Fethullah Gülen'le ve örgütüyle ilişkilendirerek yaratmıştır. Özellikle Fethullah Gülen liderliğindeki terör örgütünün 15 Temmuz 2016'da Türkiye'deki demokratik rejimi doğrudan tehdit eden askeri darbe girişiminde bulunması üzerine Galatasaray'a yönelik böyle bir iddianın yapılması dikkat çekmektedir. Çünkü böyle bir terör örgütüyle herhangi bir spor kulübünün ilişkilendirilmesi, toplumun söz konusu kulübe karşı gösterebileceği olası tepkiler açısından büyük tehlike oluşturmaktadır. Keza bunun salt bir iddia olduğu ve delillerle dayandırılmadığını da belirtmek gerekir. Böylelikle her iki taraftar grubu da devleti ve "tek

milleti” tehdit eden unsurlara karşı devletine sahip çıkan ve devletini koruyan bir toplumsal role bürünmüştür. Ancak burada dikkat edilmesi gereken nokta, 12 Numara’nın bunu yaparken rakip takımı, devlete ve onun bireyelerine karşı bir düşman olarak sunmasıdır.

“Yeni Medyada Nefret Söylemi ve Futbol Kültürü” başlığı altında değinildiği üzere Türkiye’deki taraftar grupları, kulüp yöneticileri tarafından maddi desteklenmektedir. Yöneticiler, yaptıkları bu destekle taraftarlardan karşılık almaya çalışır. Özellikle Türkiye’de Süper Lig’de mücadele eden bir kulübün başkanı olmak, başkanın iş hayatında bilinirliğini de artırarak sermayesinin de artışa geçmesini tetikler. Zaten futbol kulüplerinde başkan olabilmek için erke ve sermayeye sahip olmak adeta bir zorunluluk halini almıştır. Başkan olmanın kazandırdığı bu maddi çıkarlar, taraftar gruplarını kontrolü altına alarak, bu çıkarları korumak ve sürdürmek için nefret söylemini üretme ve yayma gücüne de sahiptir. Buradan hareketle taraftar gruplarının ürettiği nefret söylemlerinin aslında ne taraftarların ne de kulüplerin çıkarlarına değil, dolaylı olarak kulüp yöneticilerinin çıkarlarına hizmet ettiğini söyleyebiliriz. Tabi ki de tek başına taraftarında nefret söyleminin üretimine katkı koyduğu bir gerçektir ancak bu konuda aslan payı yine sermayenindir. Bunun için de toplumsal etki yaratma erkine sahip olan taraftar gruplarının söylemlerini denetleyebilecek mekanizmalarla, daha güçlü ve daha yapıcı kurullarla cezalar uygulayabilecek geleneksel medya denetleyicisine ihtiyaç duyulduğu açıktır.

### **Kaynakça**

- Alğan, T. Cengiz ve Levent F. Şensever (ed.). 2010. Ulusal Basında Nefret Suçları: 10 Yıl, 10 Örnek. İstanbul: Sosyal Değişim Derneği.
- Alver, Füsün. 2008. Kapitalist Üretim Sürecinde Irkçılık, Futbol ve Medya. İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi. s. 26: 223-248.
- Arslan, Zühtü. 2003. İfade Özgürlüğünün Sınırlarını Yeniden Düşünmek: “Açık ve Mevcut Tehlike”nin Tehlikeleri”. Teorik ve Pratik Boyutlarıyla İfade Hürriyeti. ed. Bekir Berat Özipek. İstanbul: Liberal Düşünce Topluluğu: 46-62.
- Atabek, Ümit. 2007. İçerik Çözümlemesi: İletişim Çalışmalarının Olağan Yöntemi. Medya Metinlerini Çözümlemek İçerik, Göstergibilim, Söylem Çözümleme Yöntemleri. der. Gülseren Şendur Atabek ve Ümit Atabek. Ankara: Siyasal Kitabevi: 1-18.
- Aygül, Eser. 2013. Yeni Medyada Nefret Söyleminin Üretimi: Bir Toplumsal Paylaşım Ağı Olarak Facebook Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Aziz, Aysel. 2003. Araştırma Yöntemleri Teknikleri ve İletişim. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Bennett, Tony. 1999. Popüler ve Popüler Kültür Politikası. çev. Taşkın Kızılok. Popüler Kültür ve İktidar. der. Nazife Güngör. Ankara: Vadi Yayınları: 53-72.
- Binark, Mutlu ve Tuğrul Çomu. [29.11.2016]. Sosyal Medyanın Nefret Söylemi İçin Kullanılması İfade Özgürlüğü Değildir! <https://yenimedya.wordpress.com/2012/01/20/sosyal-medyanin-nefret-soylemi-icin-kullanilmasi-ifade-ozgurlugu-degildir/>.
- Binark, Mutlu ve Koray Löker. 2011. Sivil Toplum Örgütleri İçin Bilişim Rehberi. Ankara: Sivil Toplum Geliştirme Merkezi.
- Çayır, Kenan. 2010. Ayrımcılığın Sosyolojisi ve Türkiye Toplumunu. Nefret Suçları ve Nefret Söylemi. ed. Ayşe Çavdar ve Aylin B. Yıldırım. İstanbul: Uluslararası Hrant Dink Vakfı

Yayınları: 45-54.

Çomu, Tuğrul ve İslam Halaiqa. 2014. Web İçeriklerinin Metin Temelli Çözümlemesi. Yeni Medya Çalışmalarında Araştırma Yöntem ve Teknikleri. der. Mutlu Binark. İstanbul: Ayrıntı Yayınları: 26-88.

Demir, Müge ve Ahmet Talimciler. 2014. Sosyal Medyada Futbol ve Nefret Söylemi. Uluslararası Hakemli İletişim ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi. c. 2. s. 5: 249-279.

Dünya Kupası İzlenme Rekoru Kırdı. [04.12.2016]. <http://www.milliyet.com.tr/dunya-kupasi/dunya-kupasi-izlenme-rekoru-kirdi---detay-1900647/>.

Erdoğan, Mustafa. Demokratik Toplumda İfade Özgürlüğü: Özgürlükçü Bir Perspektif. Teorik ve Pratik Boyutlarıyla İfade Hürriyeti. ed. Bekir Berat Özipek. İstanbul: Liberal Düşünce Topluluğu, 2003: 37-48.

Erol, Can. 2012. Yeni Medyada Nefret Söylemi ve Fanatizm: Video Paylaşım Sitelerinde Nefret Söylemi Analizi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.

Gemalmaz, Mehmet Semih. 2011. Ulusalüstü İnsan Hakları Hukuku Belgeleri, II. Cilt Uluslararası Sistemler. 2. bs. İstanbul: Legal Yayınevi.

Marshall, Gordon. 1999. Sosyoloji Sözlüğü. çev. Osman Akınhay ve Derya Kömürcü. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Öğülmüş, Selahattin. 1991. İçerik Çözümlemesi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. c. 24. s. 1: 213-228.

Reisoğlu, Safa. 2001. Uluslararası Boyutlarıyla İnsan Hakları. İstanbul: Beta Yayınevi.

Sunay, Reyhan. 2001. İfade Hürriyetinin Muhtevası ve Sınırları. İstanbul: Liberal Düşünce Topluluğu.

Şentürk, Ünal. 2007. Popüler Bir Kültür Örneği Olarak Futbol, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. c. 31. s. 1: 25-41.

TFF'den Irkçılık Yapan Hakeme Ceza. [06.12.2016]. <http://kralspor.ensonhaber.com/tffden-o-hakeme-ceza-2014-01-08.html>.

Touraine, Alain. 1997. Demokrasi Nedir? çev. Olcay Kural. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Trager, Robert ve Donna L. Dickerson. 2003. Yirmibirinci Yüzyılda İfade Hürriyeti. çev. A. Nuri Yurdusev. İstanbul: Liberal Düşünce Topluluğu.

Türkiye Futbol Federasyonu Futbol Disiplin Talimatı. [06.12.2016]. <http://www.tff.org/Resources/TFF/Documents/TALIMATLAR/Futbol-Disiplin-Talimatı-27.08.2016.pdf>.

Weber, Anne. 2009. Nefret Söylemi El Kitabı. çev. Metin Çulhaoğlu. Strazburg: Avrupa Konseyi Yayınları.

Yanıkaya, Berrin. 2009. Gündelik Hayatın Suretinde: Öteki Korkusu, Görsel Şiddet. Medya Milliyetçilik Şiddet. ed. Barış Çoban. İstanbul: Su Yayınları: 11-27.

Yusifli, Shahriyar. 2015. Düşünceyi İfade Özgürlüğü ve Nefret Söylemi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 2015.